

Oulu 8.10.1970

P A N U :

KANSALLISKAARTI 1905

Korjaus n:o 1 pakinaan n:ossa 70: tietenkin piti puhua Limin-gankadusta eikä Peltokadusta, joka on Heinätorin koulukorttelin etelälaidalla. Mikähän lie mielenhäiriö... Korjaus n:o 2 koskee tietenkin vuokrattavana-verbiä pro vuorata, mutta se taas oli painovirhepaholaisen kenkkuilua. Sitten uutta – vanhaa.

Päätös kansalliskaartin lakkauttamisesta oli tehty oikeaan aikaan, sillä jos se olisi tapahtunut jonkin aikaa myöhemmin, on epätietoista, olisiko aseiden riisuminen käynyt päinsä ilman ikäviä selkkauksia. Nyt jo jätti osa miehistöstä sangen vastenmielisesti kiväärinsä.

Kun kansalliskaartilaiset illemmalla olivat kokoontuneet asemilleen Palokunnantaloille ja Maneesiin, saapui viranomaisten

lähetyistö ja ilmoitti, että koska jälleen lailliset olot oli julistettu maassa ja lakko seuraavana päivänä lopetettaisiin, kansalliskaarti nyt oli täyttännyt tehtävänsä, jonka tähden sen oli aika hajota..." (Sortovuodet ja suurlakko v. 1905 Oulun kaupungissa ja läänissä. Kirjoittanut Sigurd Roos, suomentanut Einar Wichmann. Oulun Kirjapaino-osakeyhtiön kirjapainossa 1909. Kustantaja Oulun Kirjapaino-, Kirjansitomo- ja Kirjakauppa-Osakeyhtiö. Sivulta 274.

Tällä palstalla julkaistiin 4. 10. kuva "kaartista" vanhalla Heinätorilla. Olin oikeassa epäilessäni kuvan liittyvän v. 1905 suurlakkoon. Sattui vain sikäli hullusti, että paraatikuva oli vastikään julkaistu Kalevan 70-vuotiskuvahistoriikissa, jonka toimitussihteeri

Eero Juhani Krekelä toimitti heidän juhlilleen viime vuonna. Ei vain ollut tämä kuva jäänyt sen kummemmin mieleeni. Olisiko-han ilmestynyt Kalevassa esim. 1935, ja sitten joutunut kopiona yhdelle ja toiselle, mm. konemestari Kalle Haurulle, itsekin suurlakkoon osallistuneelle. Puhelintuttavani Jansson, joka oli kymmeniä vuosia laitosiessa Toppilan mallasjuomatehtaalla, kertoi eilen illalla, että kun vanha konemestari Hauru lähti eläkkeelle, lastattiin hänen jäljiltään kaatopaikalle vietäväksi kaikenlaista sekalaista rojua. Siinä oli ollut päällä sähkölaitoksen 50-vuotishistoriikki, jonka kertoja oli pelastanut, ja sen välistä oli hän sitten sodasta palattuaan löytänyt tämän suurlakkokuvan. Kohta Krekelän perään soitti Max Montin – ei kai tarvitse esitellä? Ilmeni, että aikuperäinen kuva sekä samaan tilanteeseen liittyvä toinen kuva, lähikuva ratsumiehistä, oli kuulunut isä Johan Michael Fabian Montinin kokoelmiin. Sotien jälkeen nämä kuvat oli saanut Maxilta lainaan Kaarlo Merikoski, jonka omat kuvat olivat tuhoutuneet Oulun pommituksessa 1944. Merikoski oli kai toimittanut kuvista välikopiot Voimaliiton mie-

hille Helsinkiin, lähinnä tohtori ja runoilija Ralf Engelbergille. Tekisikin mieli väittää muutamaa viiksiniekkää kuvassa Kalle Merikoskeksi. Liekö joku ratsumiehistä Emil Åström? Vielä ilmoitautui kuvanomistajaksi likka Kaakinen, jonka kuva kuuluu olevan peräisin Alatemmeksen Pehkosesta.

Suurlakko levisi Venäjältä Suomeen 29. 10. 1905. Seuraavana päivänä tämä tieto saatiin Ouluunkin. Kuitenkin jo sitä ennen, samana päivänä päivällisai-kaan, joukko johtavia perustuslaillisia oli kokoontunut saadakseen aikaan yhteistoimintaa työväestön kanssa. Kokoontujat olivat rehtori Maunu Rosendal, itseoikeutettu johtaja, pormestari Arthur Castrén, luutnantti R. Weckman, maisteri Seth Snellman, pastori Uno Wegelius ja metsänhoitaja T. A. Heikel. Kookukseensa nämä tunnetut oululaiset kutsuivat yhtä tunnetun oululaisen, räätäli Jaakko Kempaisen, joka oli työväenyhdistyksen puheenjohtaja ja vahtimestari. Ja siitä se sitten alkoi, seuraavana päivänä tekivät ensimmäisinä lakon rautatievirkamiehet ja kirjallajat, klassillisen lyseon pojat rupesivat lakkoon klo 12, muut koulut välittömästi tie-

don saatuaan.

Lehdet lakkasivat ilmestymästä. Lankayhteydet katkesivat. Huhtukokoistivat. Kansa kulki levottomana pimeässä kuitessa, jonka taivaanrannalla kuitenkin hämmöitti vapauden köi.

Järjestyksen ylläpitämistä varten perustettiin kaikkialla maassa kansalliskaarteja, niin myös Oulussa 1. päivänä marraskuuta. Olivathan poliisitkin lakossa. Kaarti aseistettiin ja jaettiin komppaniioihin ja osastoihin. Kaartin päällikkönä oli aluksi Astrén, joka oli myös I (valio) komppanian I osaston päällikkönä. Sittemmin kaartin päällikkyyks uskottiin kapt. E. Bruunille. Jo 2. marraskuuta oli kaartissa n. 700 miestä, 300 V.P.K:n talolla joka oli päävahti, 400 Maneesissa. Roosin kirjan loppupuolelta löydän maininnan, että kun kaarti sitten päätettiin lakkauttaa, valitsivat kaartilaiset itse ne henkilöt, jotka ryhtyivät keräämään aseet pois. Komppanianpäällikkönä mainitaan tällöin vahtimestari G. A. Hytinkoski ja kauppias John Antell. Historioitsijan mukaan ainakin ehdotetaan marssia marraskuun 8:nneksi. Siihenköhän tuossa kuvassamme Maneesin miehet juuri ovat kokoontuneet?